

jakieś zjawisko się rozpoczęło, to bez względu na to, jak długo trwa, musi się zakończyć w jakimś punkcie czasu i przestrzeni. Między tymi dwoma podstawowymi elementami konstrukcyjnymi kontratywu mogą poza tym zachodzić różnicowane, a niekiedy złożone relacje, w zależności od ich wzajemnych przesunięć względem siebie na osi czasu. W ten sposób, gdy zostaje zachwiana – będąca immanentną cechą wspomnianego kontratywu – bezpośrednio czasowa, wówczas pojawia się naruszenie jego granic w postaci ekscesu ekstensywnego. Istota przedmiotowego ekscesu zawiera się w swoistym odstępstwie czasowym, wyrażającym się w naruszeniu bliskości temporalnej pomiędzy obroną i zamachem a wymaganym dla zachowania konstrukcji kontratypowej. To zerwanie więzi czasowej skutkuje zarysowaniem dwóch pól ekscesu: uprzedniego oraz następczego, występujących odpowiednio przed lub po zamachu.

Szczególne wątpliwości doktrynalne co do możliwości limitacji obydwu form tej odmiany ekscesu można przynajmniej częściowo zredukować, odwołując się do powyższych rozważań. *Defensio antecedens* zawiera się bowiem w przedziale między granicą wyznaczoną z jednej strony bytem przestępstwa, z drugiej zaś niezachowaniem bezpośredniej (a jedynie pośredniej) bliskości czasowej podjętej akcji obronnej. Wszystkie zatem zachowania, które są nazbyt wychylone wstecz względem zamachu stanowią o realizacji znamion przestępstwa, te zaś, które pozostają w swojej „akuratności” czasowej względem zamachu, konstytuują istotę kontratywu. To zatem, co pozostaje między przestępstwem a kontratypem, stanowi eksces uprzedni. Zasadniczo symetryczna relacja funkcjonuje po drugiej stronie kontratywu – „na końcu zamachu”, jest ona o tyle łatwiejsza do zakreślenia (niż przy ekscesie uprzednim), że eksces następczy ma stały punkt odniesienia, którym pozostaje zamach. To on właśnie wyznacza jedną z granic ekscesu, drugą analogicznie jak przy *defensio antecedens* zakreśla zbieżność przestrzenna (realizacja aktywności ekscedenta w tym miejscu, gdzie popełniony został zamach) oraz niezbyt rozbudowana rozbieżność czasowa między zamachem a akcją defensywną⁵⁴.

⁵⁴ Wszelkie komplikacje, które przynosi eksces ekstensywny jego przyczyny oraz skutki, do jakich się przyczynia swoim istnieniem, zostały przeanalizowane w powyższych rozważaniach.